

Akademie múzických umění v Praze

Hudební a taneční fakulta

Hudební umění

Kytara

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Komorní tvorba J. K. Mertze se zaměřením na kytarová dua

Eliška Dedková

Vedoucí práce: MgA. Anna Hronová

Přidělovaný akademický titul: BcA.

Praha, duben 2023

**The Academy of Performing Arts in Prague
Music and Dance Faculty**

Art of Music
Guitar

BACHELOR'S THESIS

Chamber music of J. K. Mertz with a focus on guitar duos

Eliška Dedková

Thesis supervisor: MgA. Anna Hronová
Academic title: BcA.

Prague, April 2023

P r o h l á š e n í

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci s názvem

Komorní tvorba J. K. Mertze se zaměřením na kytarová dua

vypracovala samostatně pod odborným vedením vedoucího práce a s použitím pouze uvedené literatury a pramenů a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu. Souhlasím s tím, aby práce byla zveřejněna v souladu se zákonem a vnitřními předpisy AMU.

Praha, dne

.....

Eliška Dedková, podpis

Abstrakt

Ve své bakalářské práci se věnuji komorní tvorbě skladatele J. K. Mertze, a především se zaměřuji na kytarová dua. Práce je dále rozšířena o jeho životopis a souhrnné dílo jak pro sólovou, tak pro komorní tvorbu s důrazem na kytarová dua. Hlavní kapitola o kompozicích pro dvě kytary obsahuje mimo historii a vznik těchto děl také problematiku hry, interpretaci a rozbor kytarových duet se srovnáním několika různých interpretací.

Pro tuto bakalářskou práci jsem jako své hlavní zdroje použila disertační práci Martina Krajča s názvem *Hudba pre gitaru v Bratislave v prvej polovici 19. storočia, s dôrazom na osobnosť J. K. Mertza* a knihu *Caspar Joseph Mertz: Leben und Werk des letzten Gitarristen im österreichischen Biedermeier* od Astrid Stempnikové. Hlavním důvodem použití těchto zdrojů byl fakt, že o komorním díle J. K. Mertze není napsána ucelená práce v českém jazyce.

Téma jsem si vybrala na základě několika skutečností. První z nich byla má hráčská zkušenost s komorními skladbami J. K. Mertze. Další bylo hlubší poznání jednotlivých komorních skladeb a využití následných poznatků při mé pedagogické činnosti. V neposlední řadě to byla má motivace zpracovat toto téma do českého jazyka. Dle mého názoru se jedná o velmi zajímavou a oblíbenou skladatelskou osobnost 19. století, neboť jeho tvorba je nedílnou součástí kytarového repertoáru.

Abstract

In my bachelor's thesis I focus on the chamber music of composer J. K. Mertz, especially on guitar duos. The thesis further includes his life, a comprehensive work for both solo and chamber music, with emphasis on guitar duos. The main chapter on compositions for two guitars includes, in addition to the history and origin of these works, problems of playing, interpretation, and analysis of guitar duets with comparison of several interpretations.

For this bachelor's thesis I used Martin Krajčo's dissertation entitled *Hudba pre gitaru v Bratislave v prvej polovici 19. storočia, s dôrazom na osobnosť J. K. Mertza*, and the book *Caspar Joseph Mertz: Leben und Werk des letzten Gitarristen im österreichischen Biedermeier* by Astrid Stempnik as my main sources. The main reason for using these sources was the fact, that there is no comprehensive work on the chamber music of J. K. Mertz in Czech language.

I chose the topic because of several facts. The first one was my own experience with chamber works by J. K. Mertz. Another was a deeper knowledge of individual chamber compositions and its using in my teaching activities. Last but not least, my aim was to develop the theme in Czech language. In my opinion he is a very interesting and popular composer of the 19th century, whose compositions have been largely played among guitarists.

Obsah

Úvod	1
1. Život Johanna Kaspara Mertze.....	2
1.1 Bratislava	3
1.2 Koncertní cesty	4
1.3 Vídeň	5
2. Dílo	8
2.1 Sólová tvorba.....	9
2.2 Komorní tvorba	10
2.3 Pedagogická tvorba	11
3. Kytarová dua	12
3.1. Důvody vzniku	12
3.2 Charakteristika.....	12
3.3 Interpretace a problematika hry	15
3.4 Porovnání nahrávek skladby Unruhe	17
3.4.1 Duo Sonare.....	18
3.4.2 Duo Maccari-Pugliese.....	18
3.4.3 Duo Johannes Möller, Laura Fraticelli	19
3.4.4 Amadeus Guitar Duo	19
Závěr	20
Seznam použitých pramenů a literatury	21

Seznam příloh

- Příloha 1 – Portrét J. K. Mertze
- Příloha 2 – Věnování Jos. Flodererovi
- Příloha 3 – Terciová kytara 19. století – podle Stauffera
- Příloha 4 – Kytara vyrobená J. G. Scherzerem

Úvod

Tato bakalářská práce se zabývá komorní tvorbou J. K. Mertze se zaměřením na jeho kytarová dua. Hlavním cílem je popsat jednotlivé skladby pro kytarové duo a přiblížit problematiku interpretace u specifických nástrojů, jako je terciová kytara. U skladeb pro dvě kytary uvádím, zda existuje originální rukopis nebo opis a jestli je skladba publikována.

Důvodem pro napsání této práce byl, kromě nedostatku literatury v českém jazyce, také můj zájem o zpracování Mertzova života, jeho díla a zejména pak jeho komorních skladeb, které jsou podle mého názoru významnou součástí kytarového repertoáru 19. století.

Práce je rozdělena do tří hlavních kapitol. První část se zabývá Mertzovým životem, kde popisují jeho začátky v Bratislavě, dále koncertní cesty a významné osobnosti, se kterými se setkal a nepochybně na něj měly velký vliv, a také závěrečnou etapu života, kdy se již natrvalo přestěhoval do Vídně a zkomponoval zde největší část své tvorby. Další kapitolu věnuji jeho kompozicím nejen pro komorní uskupení, ale také pro sólovou kytaru a tvorbu pro pedagogické účely.

Poslední kapitola popisuje kytarová dua, jež tvoří hlavní část bakalářské práce a pokouší se zodpovědět její hlavní vytyčený cíl. Mapuji možné důvody vzniku těchto skladeb a přidávám charakteristiku celkového díla. Věnuji se také problematice interpretace a technické stránky hry na specifické hudební nástroje, které Mertz ve svých kompozicích rád využíval. Jedná se například o terciovou, desetistrunnou nebo osmistrunnou kytaru. Vysvětluji některé interpretační značky, které měly odlišný význam, než je tomu nyní. V poslední části porovnávám čtyři nahrávky skladby Unruhe, kde srovnávám tempo, zvukovost, artikulaci a další hudební prvky.

1. Život Johanna Kaspara Mertze

Johann Kaspar Mertz se narodil 17. srpna roku 1806 v Prešpurku (dnešní Bratislava). Okolo jeho jména panují nejasné informace. Dle zápisu na matrice farnosti sv. Martina v Bratislavě¹ lze s jistotou říct, že byl pokřtěný jmény Kasparus Josephus. Křest se uskutečnil v den narození 17. srpna 1806. Dále se zde nachází informace o jeho rodičích – otec Josephus Mertz, matka Polixena Failmar. Je zde uvedeno také přesné místo narození – Lörintzer Thor, dnešní Leningradská ulice v Bratislavě. Jeho otec Josephus Mertz byl švec, zatímco o matce Polixeně Failmar neexistují kromě jména žádné další údaje. Narodili se jim čtyři synové, nicméně dva z nich se nedožili ani prvního roku života a o druhorozeném synovi Johannu Nepomukovi se dochoval pouze rok narození. Díky informacím z matrik je jasné, že nejmladším synem byl Kaspar Joseph.²

Problematika určení přesného jména je velmi složitá. Ráda bych zde uvedla několik podob jmen, která se v souvislosti se skladatelem vyskytovala. Již sám skladatel se na titulních listech originálních rukopisů podepisoval pouze jako J. K. Mertz. Díky tomu zde tak existovaly jisté dohady o přesném znění jeho jména. První snahy o vysvětlení pravého jména přišly ze dvou kytarových časopisů, amerického *The Cadenza* z roku 1895 a německého *Der Gitarrefreund, Mitteilungen des Internationalen Gitarristen-Verbandes*. Oba vycházejí z korespondence s jeho manželkou Josephine. Americký časopis používal jméno Josef Kaspar Mertz. Německý však napsal titulek Johann Kaspar Mertz i přesto, že se v textu objevuje jméno ve formě Joseph(f). Poslední zmínka o jiné verzi Mertzova jména je pak použita u Astrid Stempnikové.³ Ta ve svých několika článcích, a hlavně v monografii z roku 1990, uvádí Mertzovo jméno jako Casparus Josephus Mertz. Shodovalo se se jménem, kterým byl pokřtěn.⁴

¹ VYHNÁNEK, Jan. Joseph Kaspar Mertz bratislavský samouk? *Časopis Hudobný život* 05/2015 [online]. 11. 05. 2020 [cit. 2023-04-16]. Dostupné z: <https://hc.sk/hudobny-zivot/clanok/historia/790-joseph-kaspar-mertz>

² STEMPIK, Astrid. *Caspar Joseph Mertz: Leben und Werk des letzten Gitarristen im österreichischen Biedermeier: Eine Studie über den Niedergang der Gitarre in Wien um 1850*. Frankfurt am Main: Verlag Peter Lang, 1990. ISBN 3-631-41801-9.

³ STEMPIK, Astrid. *Caspar Joseph Mertz: Leben und Werk des letzten Gitarristen im österreichischen Biedermeier: Eine Studie über den Niedergang der Gitarre in Wien um 1850*. Frankfurt am Main: Verlag Peter Lang, 1990. ISBN 3-631-41801-9.

⁴ Johan Kaspar Mertz. In: *Wikipedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001 [cit. 2023-04-16]. Dostupné z: https://en.wikipedia.org/wiki/Johann_Kaspar_Mertz

Další věcí, kterou můžeme považovat za neurčitou, je Mertzova podoba. Jedinou dochovanou fotografií lze nalézt na titulní straně kytarového dua *Fantasie über „Elisir d'Amore“* (příloha č. 1). Vydal ji v roce 1920 Erwin Schwarz-Reiflingen v sérii not *Altmeister der Gitarre*. Tento portrét se poté začal více objevovat po roce 1970. Zajímavou informaci objevil ředitel fotografického muzea v Bad-Ischlu Hans Frank, který díky analýze použité techniky fotografování zvané kalotypie datuje tento portrét kolem roku 1848. Doplňuje ho i tvrzením, že by autorem mohl být Franz Abraham z Prešpurku, který zdarma fotografoval většinu tehdejších umělců.⁵

V článku od Andree Stevense z roku 2016 s názvem *The Life and Times of Josef Kaspar Mertz: New Biographical Insights* uveřejnil několik poznámek od Josephine. Kromě údajů o jeho celkovém vzhledu a rysech se také v dopise z roku 1902 vyjadřuje ke skutečnosti, že nevlastní žádnou jeho fotografii. Dodává ale i fakt, že si všechny materiály po svém manželovi pečlivě uchovávala. Dokonce se na fotografii vyptávala u svých známých, bohužel neúspěšně. Na základě těchto faktů tak můžeme celkem jasně zpochybnit podobiznu, která je uvedena na titulní straně výše jmenovaného kytarového dua.⁶

1.1 Bratislava

Mertz pobýval v Bratislavě v letech 1806–1840, celkem tedy 34 let. Z tohoto období se nedochovalo příliš mnoho informací. Během let 1815–1821 vystudoval Vyšší královské benediktinské gymnázium.⁷ Učil se hrát na kytaru a flétnu, avšak není známo, jestli byl veden profesionálním hudebníkem, nebo byl samouk. Kromě těchto nástrojů existují ještě spekulace, že hrál na violoncello a klavír. V Bratislavě se nacházela jedna z nejlepších hudebních škol Musterschule. O tom, zda ji Mertz navštěvoval, se nedochovaly žádné záznamy. Dle slov jeho manželky Josephine se už jako dvanáctiletý měl podílet na vydělávání peněz pro svou rodinu skrze vyučování. To by však mohlo být pravdou pouze za předpokladu velmi velkého hudebního nadání od útlého věku, jelikož výuka v Bratislavě a speciálně na Musterschule byla na velmi vysoké úrovni.

⁵ KRAJČO, Martin. *Hudba pre gitaru v Bratislave v prvej polovici 19. storočia, s dôrazom na osobnosť J. K. Mertza*. Bratislava, 2007. Dizertačná práca. Vysoká škola múzických umení v Bratislave. Vedoucí práce prof. Jozef Zsapka.

⁶ STEMPIK, Astrid. *Caspar Joseph Mertz: Leben und Werk des letzten Gitarristen im österreichischen Biedermeier: Eine Studie über den Niedergang der Gitarre in Wien um 1850*. Frankfurt am Main: Verlag Peter Lang, 1990. ISBN 3-631-41801-9.

⁷ VYHNÁNEK, Jan. Joseph Kaspar Mertz bratislavský samouk? *Časopis Hudobný život* 05/2015 [online]. 11. 05. 2020 [cit. 2023-04-16]. Dostupné z: <https://hc.sk/hudobny-zivot/clanok/historia/790-joseph-kaspar-mertz>

Po roce 1833 se Mertz stal členem Církevně-hudebního spolku, kde pravidelně vystupoval na setkáních, která se konala každý měsíc. Z tisku se lze dozvědět o záznamu z koncertu v dubnu roku 1838, kdy Mertz přednesl kytarové variace, které byly následně okomentovány slovy „opět potvrdil svoje mistrovství“ a „nadmíru brilantní“. Významnou událostí z bratislavského období byl koncert na Hudební akademii již zmíněného spolku 20. června roku 1834, kde Mertz zahrál vlastní kompozici – polonézu⁸. Tento koncert se odehrál v Pálffyho paláci při příležitosti návštěvy Johanna Nepomuka Hummela. Podle dostupných recenzí měl koncert velký úspěch, díky kterému si Mertz získal své postavení na špičce hudební společnosti v Bratislavě. V roce 1840 pracoval jako hudební archivář pro Církevně-hudební spolek. Jeho pravidelné koncerty v tomto spolku trvaly do roku 1841.⁹

Během roku 1840 publikovalo vydavatelství Tobias Haslinger ve Vídni raná díla Mertzovy tvorby. V dubnu vyšly první tři opery (op. 1–3) a poté v říjnu následující tři (op. 4–6), dále skladby pro šestistrunnou kytaru *Bravour-Variationen*, *Präludium D dur* a *Etüden von Schulz*.

1.2 Koncertní cesty

První koncert, kterým Mertz debutoval ve Vídni, se konal 29. listopadu 1840 v Hofburgtheater. Na koncertě zaznělo *Adagio* a *Benátský karneval op. 6* a podle dochovaných poznámek Josephine Mertz se po vystoupení rozpoutal bouřlivý potlesk. Díky tomuto úspěšnému koncertu se stal dvorním kytaristou císařovny Karolíny Augusty Bavorské.¹⁰ V únoru roku 1841 se uskutečnil další koncert, tentokrát ve vídeňském Musikverein. Po těchto velmi úspěšných vystoupeních však Mertzovu slávu zastínil úspěch osmnáctiletého kytaristy Giulia Regondiho, který hrál společně s violoncellistou Josephem Liedlem ve Vídni.

Koncertní turné začalo soukromou akcí v Brně roku 1841. Podle recenzí v místních novinách Moravia hrál Mertz na osmistrunnou kytaru od vídeňského kytaraře Johanna Antona Stauffera. Následovaly další koncertní cesty po Evropě a během let 1841–1842 odehrál celkem 21 veřejných vystoupení. Navštívil například Varšavu, Krakov, Berlín, Lipsko, Drážďany, Altenburg, Chemnitz, Vratislav, Olomouc, Brno, Prahu a další.

⁸ Není zřejmé, zda se jednalo o název skladby, formu nebo o jakou konkrétní skladbu se jednalo.

⁹ KRAJČO, Martin. *Hudba pre gitaru v Bratislave v prvej polovici 19. storočia, s dôrazom na osobnosť J. K. Mertza*. Bratislava, 2007. Dizertačná práca. Vysoká škola múzických umení v Bratislave. Vedoucí práce prof. Jozef Zsapka.

¹⁰ *Kaspar Joseph Mertz (J. K. Mertz)* [online]. [cit. 2023-04-16]. Dostupné z: <https://www.jkmertz.com/sk/kaspar-joseph-mertz-j-k-mertz>

V Drážďanech se seznámil s klavíristkou Josephine Plantin, která byla na turné po Rakousku, Německu a Česku. Josephine poznala Mertze při hledání koncertního sálu ke svému vystoupení. Ten ji při této příležitosti přizval, aby vystoupili na společném koncertě.

Turné museli kvůli onemocnění Mertze předčasně ukončit a vrátili se zpátky do Vídně. Mertz se uzdravil a jejich první společná cesta vedla do Prahy, kde se 14. prosince vzali.¹¹

1.3 Vídeň

Roku 1843 se manželé Mertzovi trvale přestěhovali do Vídně, kde zůstali až do konce života. Během tohoto období odehrál Mertz několik koncertů, například na soukromých večírcích vydavatele Tobiase Haslingera, který publikoval většinu jeho skladeb. Nevěnoval se však pouze koncertní činnosti, ale také komponování a vyučování. Nejspíše se jednalo o soukromou výuku, protože neexistuje žádná zmínka o trvalém zaměstnání u dvora nebo ve škole.

Nakladatelství Haslinger vydalo velké množství kytarových kompozic, devět sešitů s *Opern-Revue op. 8* a také sbírku úprav šesti Schubertových písní. Na vydávání Mertzových skladeb se kromě Haslingera podílelo také vydavatelství Hoffmann v Praze, které vydalo skladby s opusovými čísly 14 a 15.

O tři roky později se Mertzova umělecká produktivita značně zpomalovala. Mohlo za to především jeho onemocnění neuralgia trigeminu. Jedná se o náhlé a extrémně bolestivé záchvaty. Projevovaly se například při doteku na obličej, čištění zubů, polykání nebo mluvení. Mertz na toto onemocnění užíval sedativa. Ta mu však jednoho dne podala jeho manželka ve větším množství a on tak málem zemřel na otravu. Během této doby, kdy nemohl koncertovat, se však usilovně věnoval komponování a upravování nových skladeb pro kytaru. Mezi lety 1846–1847 vznikly úpravy Schubertových písní pro zpěv a kytaru s názvem *Beliebte Gesänge mit Begleitung der Gitarre*. Domníváme se, že v tomto období vznikala také některá díla z *Bardenklänge op. 13* pro sólovou kytaru a další série sešitů *Opern-Revue op. 8*. Tato díla byla ihned po zkomponování vydána opět u vydavatelství Haslinger.¹²

¹¹ KRAJČO, Martin. *Hudba pre gitaru v Bratislave v prvej polovici 19. storočia, s dôrazom na osobnosť J. K. Mertza*. Bratislava, 2007. Dizertačná práca. Vysoká škola múzických umení v Bratislave. Vedoucí práce prof. Jozef Zsapka.

¹² STEMPNIK, Astrid. *Caspar Joseph Mertz: Leben und Werk des letzten Gitarristen im österreichischen Biedermeier: Eine Studie über den Niedergang der Gitarre in Wien um 1850*. Frankfurt am Main: Verlag Peter Lang, 1990. ISBN 3-631-41801-9.

O rok později se Mertzův zdravotní stav vylepšil natolik, že se začal vracet k aktivní koncertní činnosti. To dokazuje vystoupení v únoru roku 1848 na hudebním večírku v Schweighoferu. Kvůli probíhající revoluci však museli na delší čas opustit Vídeň. Jejich cesta dokonce vedla přes Brno. Tato informace se vyskytla v rukopise Mertzových etud. Po návratu do Vídně byl kulturní život velmi oslabený, a to především kvůli situaci v zemi ovlivněné revolucí. Z toho důvodu byla většina Mertzových kompozic z tohoto období vydána až o rok později. Jediná kompozice, která vyšla v roce 1848, byla jeho kytarová škola *Schule für Gitarre*. Následující rok mu ve vydavatelství Haslinger vyšly sešity č. 7 a 14 z cyklu úprav *Gesänge mit Begleitung der Gitarre* a sešit č. 20 *Opern-Revue op. 8*. Jeho kompozice se také rozrostly o nový cyklus fantazií na písňové a operní motivy. Ten byl vydán v mnichovském vydavatelství Aibl s názvem *Portefeuille für Gitarre-Spieler*.

V následujícím roce lze nalézt početné zmínky o koncertní činnosti Mertze a jeho manželky. Vystupovali například roku 1850 v schweighoferském salónku ve Vídni nebo na několika dalších koncertních pódiích v Musikverein u a Esterházyho paláci. Dále to byl koncert v Bratislavě v rámci 3. Akademie Církevně-hudebního spolku v Primaciálním paláci. I nadále mu vycházely skladby ve Vídni a Mnichově. Kromě nových kompozic, mezi které se řadí především *Kukuk*, rozšiřoval a doplňoval stávající cykly o nové sešity. Jednalo se zejména o cykly *Bardenklänge*, *Opern-Revue*, *Portefeuille*. Kromě toho psal skladby pro desetistrunnou kytaru. Tvořil také komorní díla, a to hlavně pro kytarové duo, kytaru a klavír a také skladbu pro kytarové trio s názvem *Trio op. 32*.

Důležitou postavou v Mertzově životě je osoba ruského šlechtice Nikolaje Petroviče Makarova. Jejich přátelský vztah trval až do Mertzovy smrti. Makarov od něj odkoupil několik rukopisů, převážně se jednalo o skladby pro desetistrunnou kytaru – *Pianto dell'Amante*, *Souvenir de Choulhoff*, *Le Romantique*, *Les Adieux*.¹³

¹³ KRAJČO, Martin. *Hudba pre gitaru v Bratislave v prvej polovici 19. storočia, s dôrazom na osobnosť J. K. Mertza*. Bratislava, 2007. Dizertačná práca. Vysoká škola múzických umení v Bratislave. Vedoucí práce prof. Jozef Zsapka.

Závěr jeho života byl poznamenán vážným onemocněním. Jeho zdravotní stav se začal od roku 1846 horšit. Poslední zmínka o jeho veřejném vystoupení je z Rakouska z roku 1855. Kromě jeho přetrvávajících potíží s neuralgií se k tomuto onemocnění přidala ještě tuberkulóza, nemoc jater a vrozená srdeční vada. Na konci svého života dokončoval své cykly *Portefeuille* a *Opfern-Revue*, cyklus úprav tanců od Johanna Strausse, *Concertino per chitarra sola* a *Trois Morceaux op. 65*.¹⁴

Mertz zemřel 14. října 1856 ve Vídni na silné krvácení. Jako příčina smrti byla diagnostikována pokročilá tuberkulóza. O dva dny později byl pohřben na hřbitově St. Marxer Friedhof ve Vídni. Krátce po smrti získal roku 1856 na soutěži v Bruselu první cenu za skladbu *Concertino per chitarra sola*.¹⁵

¹⁴ STEMPNIK, Astrid. *Caspar Joseph Mertz: Leben und Werk des letzten Gitarristen im österreichischen Biedermeier: Eine Studie über den Niedergang der Gitarre in Wien um 1850*. Frankfurt am Main: Verlag Peter Lang, 1990. ISBN 3-631-41801-9.

¹⁵ WADE, Graham. *Naxos: About This Recording* [online]. [cit. 2023-04-16]. Dostupné z: <https://www.naxos.com/MainSite/BlurbsReviews/?itemcode=8.573055&catnum=573055&filetype=AboutThisRecording&language=English>

2. Dílo

Mertz komponoval skladby pro sólovou kytaru (jak pro šestistrunnou, tak pro desetistrunnou), kytarové duo, duo pro klavír a kytaru, duo pro zpěv a kytaru (nebo klavír) a trio pro housle (nebo flétnu), violu a kytaru. Dále napsal sedm sešitů a úprav pro citeru a také skladbu pro mandolínu a kytaru. Kromě jeho vlastních kompozic se věnoval také transkripcím jiných autorů nebo úpravám lidové hudby.¹⁶

Veřejná vystoupení využíval nejen k propagaci svých skladeb a své hry, ale také chtěl prezentovat kytaru jako sólový nástroj. Ve skladbách se střídaly virtuózní a technicky náročné části s lyricko-melodickými prvky. Mezi charakteristické znaky Mertzovy hudby patří doprovodné arpeggiové figury, časté zmenšené akordy, využití neapolského sextakordu v mollových tóninách a náhlé modulace. Nedílnou součástí jsou mimohudební náměty, které často vyjádřil již v názvu skladby. Kromě fantazií, variací nebo nokturen využíval také taneční formy, jako jsou ländler, valčíky, polonézy nebo mazurky. Z toho lze odvozovat, že se přikláněl spíše k formám z období nadcházejícího romantismu.

V současnosti existuje přes 100 opusových čísel jeho skladeb, některé skladby však číslovány nebyly a u některých existuje pouze rukopis nebo opis. Astrid Stempniková ve své knize zmiňuje nedokončená, ale také ztracená nebo zničená díla. Z toho důvodu nelze s jistotou určit přesný počet jeho kompozic. Mezi vydavatelství, která publikovala Mertzovy skladby, patřila Haslinger (Vídeň), Hoffmann (Praha), Aibl (Mnichov) nebo také Riccordi (Milán). Avšak nejobsáhlejší edici s názvem *Johann Kaspar Mertz – Collected Guitar Works* publikovalo německé vydavatelství Chanterelle. Tato edice obsahuje nejdůležitější část Mertzova díla a dohromady má deset sešitů.¹⁷

¹⁶ *Kaspar Joseph Mertz (J. K. Mertz)* [online]. [cit. 2023-04-16]. Dostupné z: <https://www.jkmertz.com/sk/kaspar-joseph-mertz-j-k-mertz>

¹⁷ STEMPNIK, Astrid. *Caspar Joseph Mertz: Leben und Werk des letzten Gitarristen im österreichischen Biedermeier: Eine Studie über den Niedergang der Gitarre in Wien um 1850*. Frankfurt am Main: Verlag Peter Lang, 1990. ISBN 3-631-41801-9.

2.1 Sólová tvorba

Mezi nejvýznamnější a velmi často hrané cykly patří *Bardenklänge op. 13*. Celkově obsahuje 15 sešitů. Inspirací k těmto charakteristickým skladbám mu byl především klavír, který mu byl blízký nejen skrze jeho manželku, ale také díky oblibě Schumannovy a Mendelssohnovy tvorby.

Věnoval se rovněž úpravám nejen lidových písní, ale také operním melodiím, tancům charakteristickým pro danou zemi a transkripcím. Jedná se například o šest Schubertových písní pro kytaru z roku 1845. Sbíрка obsahuje skladby *Lob der Thränen*, *Liebesbotschaft*, *Aufenthalt*, *Ständchen*, *Die Post* a *Das Fischermädchen*. Další sbírkou je *Opern-Revue op. 8*, kterou věnuje zpracování operních témat a písní. Čerpal především z italských, ale také z francouzských a německých oper. Ke konci života zkomponoval obsáhlý cyklus *Portefeuille für Gitarre-Spieler*, jehož podkladem je opět operní hudba a písně, avšak v jednodušší úpravě, než je tomu v *Opern-Revue op. 8*. Cyklus chtěl totiž přizpůsobit úrovni amatérských kytaristů.¹⁸

Mertz však nepsal pouze pro šestistrunnou kytaru, ale také pro desetistrunnou, kde přidal basové struny D, C, H, A. Mnohé z těchto skladeb je možné upravit tak, aby byly hratelné na šestistrunnou kytaru. Nejčastěji se vypouštějí některé basové tóny. Příkladem je *Elegie* nebo *Fantaisie Hongroise op. 65/1*. Převážná část těchto skladeb však nebyla vydána. Podle dochovaných informací od přítele Makarova si je Mertz nechával pouze pro sebe. Nechtěl totiž, aby je ostatní interpreti hráli a nestaly se tak příliš obehnanými. Dalším důvodem mohla být jeho nedůvěra k ostatním kytaristům. Kvůli tomu se však některé rukopisy nedochovaly a nelze s jistotou určit přesný počet děl.

Většina skladeb pro desetistrunnou kytaru má volný charakter fantazie. Jedná se například o kompozici *3 Morceaux pour la Guitarre op. 65*, která obsahuje tři fantazie – *Fantaisie Hongroise op. 65/1*, *Fantaisie Originale op. 65/2* a *Le Gondolier op. 65/3*. Mezi další skladby patří například *Grand Fantasia*, *Concertino per chitarra sola*, *Elegie*, *Pianto dell'Amante* nebo fantazie na témata z oper.¹⁹

¹⁸ STEMPIK, Astrid. *Caspar Joseph Mertz: Leben und Werk des letzten Gitarristen im österreichischen Biedermeier: Eine Studie über den Niedergang der Gitarre in Wien um 1850*. Frankfurt am Main: Verlag Peter Lang, 1990. ISBN 3-631-41801-9.

¹⁹ KRAJČO, Martin. *Hudba pre gitaru v Bratislave v prvej polovici 19. storočia, s dôrazom na osobnosť J. K. Mertza*. Bratislava, 2007. Dizertačná práca. Vysoká škola múzických umení v Bratislave. Vedoucí práce prof. Jozef Zsapka.

2.2 Komorní tvorba

Skladby pro kytaru a klavír zkomponoval Mertz se svou manželkou Josephine pro jejich společné koncerty. První skladby v tomto nástrojovém obsazení vznikly mezi lety 1848–1850 a poprvé zazněly na koncertě 22. prosince 1850. První dvě dua publikovalo vydavatelství Jos. Aibl. Na titulních listech jsou vždy uvedena obě jména manželů, z toho lze předpokládat, že klavírní part dopsala Josephine. Mertz ve všech skladbách použil terciovou kytaru. Díky jejímu charakteru docílil jasnějšího a pronikavějšího zvuku. Některé z těchto skladeb jsou ve stejném znění také pro kytarové duo.

První skladbou byla *Mazurka op. 40*, kterou Josephine doplnila o klavírní part k již existujícímu hlasu kytary. Tato kompozice pro sólovou kytaru je zahrnuta v cyklu *Bardenklänge op. 13*. Mezi další skladby patří *Barcarole op. 41*, *Divertissement über „Rigoletto“ op. 60*, *Wasserfahrt am Traunsee* a *Einsiedlers Waldglöcklein*.

Velkou část své komorní tvorby věnoval kytarovému duu, kterému se podrobněji věnuji v následující kapitole.

Dále napsal trio pro housle (nebo flétnu), violu a kytaru s názvem *Divertissement über „Der Prophet“ op. 32 (Meyerbeer)*. Část komorní tvorby zkomponoval nebo upravil pro zpěv a kytaru. Cyklus *Beliebte Gesänge mit Begleitung der Gitarre* obsahuje 14 sešitů úprav písní Franze Schuberta, Franze von Suppého a Gustava Hölzela. Další kompozicí pro zpěv byla *Verlust. Der Zitherschläger op. 52*, ke které vytvořil part pro kytaru nebo pro klavír. Poslední komorní skladbou je *Romanze ohne Worte* pro mandolínu a kytaru.²⁰

²⁰ KRAJČO, Martin. *Hudba pre gitaru v Bratislave v prvej polovici 19. storočia, s dôrazom na osobnosť J. K. Mertza*. Bratislava, 2007. Dizertačná práca. Vysoká škola múzických umení v Bratislave. Vedoucí práce prof. Jozef Zsapka.

2.3 Pedagogická tvorba

Jediné vydané pedagogické dílo Mertze je jeho *Škola pro kytaru (Schule für die Gitarre)*. Tato publikace byla vydána roku 1848 ve Vídni vydavatelem Tobiasem Haslingerem. Na rozdíl od ostatních autorů však Mertz ve své kytarové škole nepopisuje konkrétní technické prvky hry na nástroj. Pravděpodobně vychází z tehdejší technické úrovně hráčů, která byla na poměrně vysokém stupni. Celou školu rozdělil na dvě části – teoretickou a praktickou.

V teoretické části se věnuje základním hudebním pojmům, jako jsou rytmus, metrum, intervaly nebo stupnice. Dále vysvětluje umístění tónů na hmatníku a základní orientaci v nich. V závěru přikládá slovník italského názvosloví a dalších hudebních značek.

Následující praktická část je o něco rozsáhlejší. V první kapitole s názvem Základní pravidla prstokladů levé ruky (Grundregeln für die Fingerordnung der linken Hand) se věnuje technické stránce levé, ale i pravé ruky. K jednotlivým technickým prvkům přidává jednoduchá cvičení. V další kapitole (Tägliche Studien) popisuje, jak by mělo vypadat každodenní cvičení techniky. Detailně se věnuje prstokladu pravé ruky. Na rozdíl od dnešního pojetí tremola (p – a – m – i), Mertz doporučuje používat pouze prsty i – m společně s palcem. Dále uvádí technická cvičení na arpeggia, stupnice, ozdoby, legata a další. Na závěr učebnice zkomponoval 15 jednoduchých skladeb (Übungstücke), které lze řadit mezi etudy pro začátečníky.

3. Kytarová dua

3.1 Důvody vzniku

Mertz se ve svém životě začal věnovat komorní tvorbě poměrně pozdě. V roce 1847 začal s písňovým cyklem, o čtyři roky později následovalo *Trio op. 32* a poté dua pro kytaru a klavír. Během jeho života byla pro kytarové duo vydána pouze jedna skladba (1852). Jednalo se o opus 51 s názvem *Alessandro Stradella (Flotow)*. Není dosud známo, zda o kytarová dua nebyl ve vydavatelstvích zájem, nebo je sám Mertz publikovat nechtěl.²¹

Z dostupných pramenů není znám přesný důvod vzniku tvorby pro kytarová dua. Je možné předpokládat, že skladby, které existují jak pro sólovou kytaru, tak pro kytarové duo, vytvořil Mertz pro pedagogické účely a mohl je tak společně hrát se svými žáky. Avšak v tomto případě by byla jejich technická náročnost až příliš velká. Příkladem je skladba s názvem *Mazurka*, která existuje pro sólovou kytaru, pro kytarové duo a také pro kytaru a klavír. Některé ze skladeb jsou věnovány jeho přátelům, z čehož lze odvozovat další možný důvod vzniku. Jedná se například o souborné dílo *Nänien Trauerlieder*, které pravděpodobně věnoval příteli Josefu Flodererovi.²²

3.2 Charakteristika

Veškerá dua jsou napsána pro kytaru v klasickém ladění a terciovou kytaru.²³ Díky specifickému zvuku terciové a primové kytary dostávají skladby osobitý charakter, neboť rozdílná výška tónů u každé kytary od sebe odděluje jednotlivé hlasy. Melodická linka je vedena především v hlase terciové kytary. Ve svých kompozicích odráží nejen vlastní životní situaci, ale také dává prostor duchovním tématům a smrti samotné. Využitím nejen motivické práce, ale také rytmické a formální vazby jednotlivých děl, dokázal vytvořit kontrasty a poukazuje tím na svou skladatelskou kvalitu. U některých skladeb existuje originální rukopis, u některých pouze opis s poznámkou – kopie podle originálního rukopisu. Nyní bych se věnovala každé kompozici zvlášť.

²¹ STEMPNIK, Astrid. *Caspar Joseph Mertz: Leben und Werk des letzten Gitarristen im österreichischen Biedermeier: Eine Studie über den Niedergang der Gitarre in Wien um 1850*. Frankfurt am Main: Verlag Peter Lang, 1990. ISBN 3-631-41801-9.

²² STEMPNIK, Astrid. *Caspar Joseph Mertz: Leben und Werk des letzten Gitarristen im österreichischen Biedermeier: Eine Studie über den Niedergang der Gitarre in Wien um 1850*. Frankfurt am Main: Verlag Peter Lang, 1990. ISBN 3-631-41801-9.

²³ Terciová kytara je laděná o malou tercii výš a svou stavbou je menší než klasická kytara.

Souborné dílo *Nänien Trauerlieder* se skládá ze tří skladeb – *Am Grabe der Geliebten*, *Ich denke Dein*, *Trauermarsch*. Jedná se o smuteční písně a všechny jsou napsané v písňové formě. Všechny kompozice provází základní myšlenka nářků. U všech tří skladeb se zachoval rukopis, kde je napsáno věnování – svému srdečně milovanému příteli Jos. Flodererovi²⁴ (příloha č. 2). *Nänien Trauerlieder* lze řadit mezi nejhodnotnější a zároveň nejosobnější Mertzovo dílo. Velká část skladeb totiž jinak vznikala na objednávku vydavatelů nebo společnosti.

Další skladbou pro dvě kytary je *Vespergang*, což v překladu znamená *Nešpory*, které jsou jednou z částí modlitby římskokatolické církve.²⁵ I u této skladby se zachoval rukopis.

Existující rukopis je také u kompozice *Unruhe* – v překladu *Neklid*. Skladba se stejným názvem existuje také ve sbírce *Bardenklänge op. 13*, avšak nejedná se o stejnou skladbu, mají pouze totožný název.

Skladba *Mazurka* se nachází nejen ve verzi pro kytarové duo, ale také pro sólovou kytaru ve sbírce *Bardenklänge op. 13* a pro kytaru a klavír op. 40. U *Mazurky* se zachoval původní rukopis.²⁶

Dochovaný rukopis je také u skladby *Walzer „Es lebe der Fasching!“*. Zde bohužel chybí part druhé kytary, dochovaný je pouze u terciové kytary.

Tarantella existuje jak pro sólovou kytaru, tak pro kytarové duo. Zatímco verze pro kytaru je v tónině a moll, verze pro kytarové duo je v c moll, a to díky terciové kytaře, která zní o malou tercii výše. Originální rukopis se dochoval pouze pro druhou kytaru, naopak pro první kytaru existuje pouze kopie.

Následující skladba *Mazurka von Chopin* nebyla dosud publikována. Jedná se o skladatelovu transkripci *Mazurky č. 1* Fryderyka Chopina z jeho sbírky *5 Mazurek op. 7*. I u této skladby se dochoval originální rukopis.

²⁴ *Music for Classical Guitar: Nänien Trauerlieder* [online]. 2017 [cit. 2023-04-16]. Dostupné z: <http://guitarmusic.info/music/28007>

²⁵ Nešpory. In: *Wikipedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001 [cit. 2023-04-16]. Dostupné z: <https://cs.wikipedia.org/wiki/Nešpory>

²⁶ STEMPNIK, Astrid. *Caspar Joseph Mertz: Leben und Werk des letzten Gitarristen im österreichischen Biedermeier: Eine Studie über den Niedergang der Gitarre in Wien um 1850*. Frankfurt am Main: Verlag Peter Lang, 1990. ISBN 3-631-41801-9.

U skladeb *Der Ball a Impromptu* existuje pouze kopie originálního rukopisu a jedná se o skladby, které jsou pouze pro kytarové duo.

Kompozice *Barcarole a Wasserfahrt am Traunsee* napsal Mertz nejen pro kytarové duo, ale také pro sólovou kytaru a pro kytaru a klavír. U obou skladeb se dochovala kopie originálního rukopisu. Skladbu *Wasserfahrt am Traunsee* lze připodobnit impresionistické etudě, zatímco v *Barcarole* se objevují postupy připomínající jemné pohyby řeky.²⁷

Také u *Ständchen* existuje pouze kopie originálního rukopisu. Dílo se často zaměřuje se stejnojmennou písní Franze Schuberta, avšak jedná se o dvě rozdílné kompozice, které nesou totožný název.

Potpourri aus „Die Hugenotten“ (Meyerbeer) nebyla dosud publikována a stejně jako u většiny se dochovala kopie rukopisu. Mertz vycházel z francouzské opery *Hugenoti* od skladatele Giacoma Meyerbeera.²⁸

Fantasie „Deutsche Weise“ je Mertzova transkripce klavírní skladby německého skladatele Theodora Kullaka s názvem *Soldatenliebe*.²⁹ Zachoval se rukopis i jeho kopie, avšak tyto dvě verze jsou v menších detailech odlišné. Rukopis, dosud nepublikovaný, se nachází v rakouské Národní knihovně a kopie originálního rukopisu se vyskytuje ve sbírce Rischela & Birket-Smith v Královské knihovně v Kodani.³⁰

Nejvíce rozsáhlou a propracovanou kompozicí, kterou Mertz napsal pro kytarové duo, se stala *Grande Fantaisie concertante „La Rage“*. Zachoval se pouze rukopis, avšak nebyl doposud publikován.

²⁷ WADE, Graham. *Naxos: About This Recording* [online]. [cit. 2023-04-16]. Dostupné z: <https://www.naxos.com/MainSite/BlurbsReviews/?itemcode=8.573055&catnum=573055&filetype=AboutThisRecording&language=English>

²⁸ Hugenoti (opera). In: *Wikipedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001 [cit. 2023-04-16]. Dostupné z: [https://cs.wikipedia.org/wiki/Hugenoti_\(opera\)](https://cs.wikipedia.org/wiki/Hugenoti_(opera))

²⁹ WADE, Graham. *Naxos: About This Recording* [online]. [cit. 2023-04-16]. Dostupné z: <https://www.naxos.com/MainSite/BlurbsReviews/?itemcode=8.573055&catnum=573055&filetype=AboutThisRecording&language=English>

³⁰ KRAJČO, Martin. *Hudba pre gitaru v Bratislave v prvej polovici 19. storočia, s dôrazom na osobnosť J. K. Mertzsa*. Bratislava, 2007. Dizertačná práca. Vysoká škola múzických umení v Bratislave. Vedoucí práce prof. Jozef Zsapka.

Ve dvou sešitech s názvem *Erinnerung an Ungarn* zpracovává některé lidové motivy, ale stejně jako předchozí skladby nebyly dosud publikovány, přestože se zachoval nejen rukopis, ale také jeho kopie.

Následující *Fantasie über „Elisir d’Amore“ (Donizetti)* byla vydána roku 1920 v Magdeburgu a jedná se o jedinou skladbu, která byla věnována terciové a desetistrunné kytáře.³¹

Pouze duo *Alessandro Stradella (Flotow)* op. 51 bylo vydáno během Mertzova života vydavatelstvím Josef Aibl v Mnichově roku 1852.³² Skladba je postavena na hlavních motivech opery *Alessandro Stradella* od skladatele Friedricha Flotowa.

3.3 Interpretace a problematika hry

Není přesně známo, na jaké konkrétní modely nástrojů sám Mertz hrával. První dochovaný záznam je z koncertu v Brně v roce 1841, kde hrál na osmistrunnou kytaru. Kromě obvyklých šesti strun byly na tomto modelu připevněny také dvě basové struny kontra D a C. Hlavním důvodem přidání těchto dvou strun bylo zesílení basů, a to zejména v závěru skladeb, aby se docílilo větší gradace. Výrobcem byl patrně vídeňský mistr Stauffer, není však uvedeno, zda se jedná o Johanna Georga, nebo o jeho syna Johanna Antona.³³ Rozšíření rozsahu o další dvě struny však nebylo žádnou novinkou. Již Luigi Legnani nebo Giulio Regondi hráli na svých koncertech na osmistrunnou kytaru.³⁴ Z dostupných pramenů je však zřejmé, že Mertz měl velkou zálibu ve vylepšování kytar v podobě přidávání dalších strun mimo běžných šesti a v objevování nových neobvyklých nástrojů, kterým byla například pedálová kytara.³⁵

³¹ KRAJČO, Martin. *Hudba pre gitaru v Bratislave v prvej polovici 19. storočia, s dôrazom na osobnosť J. K. Mertza*. Bratislava, 2007. Dizertačná práca. Vysoká škola múzických umení v Bratislave. Vedoucí práce prof. Jozef Zsapka.

³² STEMPNIK, Astrid. *Caspar Joseph Mertz: Leben und Werk des letzten Gitarristen im österreichischen Biedermeier: Eine Studie über den Niedergang der Gitarre in Wien um 1850*. Frankfurt am Main: Verlag Peter Lang, 1990. ISBN 3-631-41801-9.

³³ STEMPNIK, Astrid. *Caspar Joseph Mertz: Leben und Werk des letzten Gitarristen im österreichischen Biedermeier: Eine Studie über den Niedergang der Gitarre in Wien um 1850*. Frankfurt am Main: Verlag Peter Lang, 1990. ISBN 3-631-41801-9.

³⁴ WYNBERG, Simon. *Johann Kaspar Mertz: Guitar Works*. Heidelberg: Chanterelle Verlag, 1985. ISBN 3-89044-014-2.

³⁵ Pedálovou kytaru vynalezl Rudolf Knaffl-Lenz roku 1844. Kytara má šest strun a vestavěný kapodastr, který lze ovládat pedálem a podle potřeby ho posouvat nahoru nebo dolů. Posuvný kapodastr tak umožňoval hrát stejným prstokladem v šesti různých polohách.

Dalším specifickým nástrojem, který Mertz využíval především při komorní tvorbě pro kytarové duo nebo pro duo kytara–klavír, byla terciová kytara (příloha č. 3). Někdy je označována také jako altová nebo G kytara. Svou stavbou je menší než dnešní moderní kytara a odlišné je také její ladění o malou tercii výš. Její struny jsou laděny v pořadí od nejvyšší: g₂ – d₂ – b₂ – f₁ – c₁ – g. Na moderní kytaraře ji lze poměrně jednoduše napodobit pomocí kapodastru na třetím pražci. Hra s kapodastrem umožňuje hráči pohodlněji hrát v hmatově obtížnějších tóninách, než je pro kytaristu zvykem. Kapodastr se také používá pro hru většiny renesanční a barokní loutnové hudby, jelikož díky němu se zvuk klasického nástroje nejlépe přibližuje zvuku loutny nebo barokní kytary.³⁶ Vzhledem k tomu, že se první poloha posune ke čtvrtému pražci, může být hra s kapodastrem kolem devátého až dvanáctého pražce obtížnější a méně pohodlná. Navíc zvuk kytary může být kvůli zkrácené délce strun a nižšímu dohmatu poněkud tlumenější, než je tomu u kytary stavěné přímo v terciovém ladění.

Dalším nástrojem, který Mertz využíval při svých koncertech a také pro něj zkomponoval několik skladeb, je desetistrunná kytara. První dochovaná zmínka o využití této kytary během Mertzova koncertu je z roku 1851, kde na ni zahrál novou fantazii *Les Adieux*. Na této kytaraře byly přidány další čtyři basové struny D – C – B – A. K zachování hudební koncepce není vhodné tyto basy vynechat. Díky tomu jsou tyto skladby pro desetistrunnou kytaru unikátní. Pravděpodobně vlastnil desetistrunný model vylepšený vídeňským výrobcem Johannem Gottfriedem Scherzerem z roku 1851 (příloha č. 4).³⁷

Mertz do originálních not zanesl detailní popis technických prvků levé a pravé ruky. Často označuje polohu tónů na hmatníku římskými čísly a struny značí jejich názvy. To vše pomáhá interpretovi jednodušeji nastudovat notový materiál. Díky tomu také dokážeme lépe porozumět některým tématům a hlasům. Udává například popis, kde zahrát dané noty jen palcem, aby bylo docíleno zvukové jednoty a vytvoření určitého charakteru. Jednotlivé hlasy zdůrazňuje také slovním označením. Například „*espressivo e ben pronunziato la melodia*“, v překladu „výrazně s dobře vyslovenou melodií“. Klíčovým pramenem těchto informací je Mertzova učebnice *Schule für die Gitarre*, kde podrobněji vysvětluje přesný význam všech pokynů.

³⁶ WADE, Graham. *Naxos: About This Recording* [online]. [cit. 2023-04-16]. Dostupné z:

<https://www.naxos.com/MainSite/BlurbsReviews/?itemcode=8.573055&catnum=573055&filetype=AboutThisRecording&language=English>

³⁷ KRAJČO, Martin. *Hudba pre gitaru v Bratislave v prvej polovici 19. storočia, s dôrazom na osobnosť J. K. Mertz*. Bratislava, 2007. Dizertačná práca. Vysoká škola múzických umení v Bratislave. Vedoucí práce prof. Jozef Zsapka.

Dále využíval palec levé ruky k tlumení basových not, nejčastěji na šesté struně. V notách označoval levý palec písmenem A vedle příslušné noty, kterou měl ztlumit. Toto značení však používal také pro palec pravé ruky k zápisu prstokladu. Často se v notách objevovaly také tečky nad notami. Podle Mertze však neznamenal dnešní staccato, ale upozorňovaly na to, aby na těchto místech interpret nepoužíval legata. Z toho důvodu chtěl, aby veškeré noty s tečkami byly zahrány pravou rukou. Další značkou, kterou Mertz rád využíval, byla čárka umístěná mezi notami v akordu. Rozdělovala akord na část, která by měla být zahrána palcem a horní část, kterou by měl interpret zahrát prsty i, m, a. Na rozdíl od dnešního značení názvů strun pomocí číslic v kroužku se v původních rukopisech objevuje klasické pojmenování strun písmeny E, A, D, g, h, e. V notách se také často vyskytovalo slovo *loco*, které buď rušilo značení *8va* (neboli transpozici o oktávu výše), nebo znamenalo pokyn k tomu, aby se hráč přesunul do první polohy.³⁸

Také dynamická a přednesová označení jsou ve velké míře vyznačena a vepsána skladatelem do not. Nejčastěji lze nalézt dynamické označení až do ppp nebo fff, dále také „quasi niente“, v překladu „skoro nic“. Využívá označení *crescendo* a *decrescendo*, akcentů grafickou značkou >, nebo důrazy sfz, které ještě stupňuje na sfz a rf. V notách můžeme najít také agogická značení, která se týkají změny tempa a jsou typická pro charakter *rubato*, například *ritardando* nebo *accelerando*.³⁹

3.4 Porovnání nahrávek skladby *Unruhe*

Skladba *Unruhe* se skládá ze tří částí – *Allegro molto*, *Più lento*, *Tempo I*. V překladu toto slovo znamená Neklid, z čehož vyplývá celkový charakter skladby. První part je určen pro terciovou kytaru, která hraje v tónině a moll, zatímco druhá kytara, již v klasickém ladění, hraje v c moll. Následující rozbor čtyř nahrávek bude obsahovat dvě, na kterých interpreti hrají na dobové kytary a dvě, na nichž je hráno na moderní nástroje.

Romantická kytara se od moderní kytary odlišuje především svými menšími rozměry. Díky této stavbě je zvuk kytary slabší než u moderní klasické kytary. V kombinaci s nižší frekvencí ladění dochází k odlišnému zbarvení zvuku a specifickému charakteru romantické kytary.

³⁸ WYNBERG, Simon. *Johann Kaspar Mertz: Guitar Works*. Heidelberg: Chanterelle Verlag, 1985. ISBN 3-89044-014-2.

³⁹ KRAJČO, Martin. *Hudba pre gitaru v Bratislave v prvej polovici 19. storočia, s dôrazom na osobnosť J. K. Mertza*. Bratislava, 2007. Dizertačná práca. Vysoká škola múzických umení v Bratislave. Vedoucí práce prof. Jozef Zsapka.

3.4.1 Duo Sonare

Duo Sonare tvoří němečtí kytaristé a pedagogové Jens Wagner a Thomas Offermann. Oba hrají na dobové nástroje, konkrétně se jedná o terciovou kytaru, která byla vyrobena v 19. století, avšak její autor není známý. Druhá kytara je od výrobce romantických kytar *Francois Bastien* z roku 1827.

Při bližším poslechu této nahrávky jsem si v první části všimla značné nesrozumitelnosti partu druhé kytary. Ta ve svých repetovaných figuracích občas není dostatečně slyšet a dává proto pocit jisté zvukové nevyrovnanosti v obou nástrojích, která pokračuje i v následující části *Più lento*. Interpreti zůstávají v podobném tempu jako v úvodní části, což zamezuje pocitu velkého kontrastu. V této části se také první kytara místy přesouvá do jemnějších dynamických struktur a nechává tak vyniknout již dobře slyšitelné rytmické figuraci ve druhé kytáře. V *Tempo I.* se pak opět duo vrací k podobné interpretaci jako v první části. Hlavní rozdíl však přichází na konci, kdy je virtuózní pasáž v obou kytarách nejdříve zatěžkána a poté hrána v pomalejším tempu než celá část a nedává tak podle mého názoru posluchači pocit jisté gradace před závěrem celé skladby. Celkový čas skladby je 2:48.⁴⁰

3.4.2 Duo Maccari-Pugliese

Také kytarové duo Maccari–Pugliese využívá dobové romantické kytary. Claudio Maccari v této nahrávce skladby *Unruhe* hraje na nástroj z roku 1880 z dílny *Vito e Antonio Garganese*. Paolo Pugliese používá kytaru od výrobce *Gaetana Guadagniniho* z roku 1830. Tato nahrávka je plná kontrastních změn, a to jak tempových, tak v práci s artikulací, agogikou a dynamikou. První a poslední část jsou toho jasným příkladem. Najdeme zde velké množství artikulovaných pasáží, agogických změn na konci frází a velmi rozsáhlou dynamickou škálu. Prostřední *Più lento* však interpreti hrají velmi klidně, s velkým citem pro melodičnost v první kytáře a drobnými dynamickými změnami. V poslední části pak přichází větší zatěžkáni před závěrečnou pasáží.⁴¹

Celkový čas je 2:39, z toho důvodu se jedná o nejrychlejší zvolené tempo z uvedených nahrávek, které doplňuje celý charakter skladby a odpovídá tak názvu *Neklid*.

⁴⁰ Bardenklange, Op. 13: *Unruhe* (Restlessness): Amadeus Guitar Duo. *YouTube* [online]. 30.5.2015 [cit. 2023-04-23]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=CJELs8Ro10A>

⁴¹ Duo Maccari Pugliese play *Unruhe* by Johann Kaspar Mertz: Paolo Pugliese. *YouTube* [online]. 1.4.2019 [cit. 2023-04-23]. Dostupné z: https://www.youtube.com/watch?v=GNKwfd_0ZHM

3.4.3 Duo Johannes Möller, Laura Fraticelli

Johannes Möller a Laura Fraticelli hrají na klasické moderní kytary. Hlavním rozdílem proti předchozím dvěma nahrávkám je proto celkové vyšší ladění nástroje a s tím spojená hlasitost a tónbr použitých kytar. Interpretačně je skladba pojata vyrovnaným dojmem. Nenajdeme zde tak nápadné použití artikulace a velkých dynamických změn. První část a později také *Tempo I.* jsou hrány lehce pomaleji, než je tomu u dua Claudio Macari a Paolo Pugliese. Nevyniká proto tak kontrast střední části, která díky pomalejšímu, ale podobnému tempu jako úvodní a závěrečná část, lehce splývá se zbytkem skladby. Stejně jako u dua Sonare i u této nahrávky zaniká druhá kytara v rozložených doprovodech první a poslední části, které nejsou konkrétní a příliš dobře slyšitelné, i přesto, že je moderní kytara ve svém zvuku mnohem zřetelnější. Třetí část je pak bez předělu přímo napojena na závěrečnou virtuózní pasáž. Celkový čas nahrávky je 2:45.⁴²

3.4.4 Amadeus Guitar Duo

Členy Amadeus Guitar Duo jsou Dale Kavanagh a Thomas-Friedrich Kirchhoff a stejně jako předchozí duo hrají na moderní kytary. Oba interpreti ve své nahrávce využívají malé dynamické rozpětí, velmi často používají kytarovou techniku arpeggií a kvůli tomu vzniká nepřesná rytmická struktura skladby. Není také příliš patrná artikulace, která pomáhá zvýraznit některé důležité momenty ve skladbě. Celkový dojem ze zvoleného tempa v první a poslední části je mnohem pomalejší než předchozí nahrávky (i přesto, že je čas nahrávky 2:48), a to především kvůli chybějící artikulaci, častému zpomalování a spojování všech tónů legatem. Prostřední část, která nese název *Più lento*, je hraná ve stejném tempu jako ostatní části a tím skladba postrádá požadovaný kontrast, velmi podobně jako duo Johannes Möller a Laura Fraticelli.⁴³

⁴² Bardenklange, Op. 13 (version for 2 guitars) (excerpts): Unruhe (Restlessness): Johannes Moller. *YouTube* [online]. 24.3.2020 [cit. 2023-04-23]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=Cd4A-EgYHH0>

⁴³ Unruhe: Duo Sonare. *YouTube* [online]. 29.6.2017 [cit. 2023-04-23]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=DiMCz-JgOxs>

Závěr

J. K. Mertz byl nejen významným skladatelem 19. století, ale také výborným kytaristou. Veškeré souvislosti, například události v jeho životě a vztah ke kytaře, mají přímý vliv na interpretaci jeho skladeb.

Ve své práci jsem popsala jeho život, kde jsem se soustředila na zásadní události, které ovlivnily jeho následující vývoj. Tím bylo například manželství s Josephine, které ho inspirovalo ke komorní tvorbě pro netradiční uskupení kytara–klavír. Dále jsem jmenovala nejvýznamnější díla pro sólovou kytaru a přiblížila jejich charakteristiku. Popsala jsem také komorní tvorbu a jediné pedagogické dílo, které Mertz napsal. Učebnice se stala výchozím podkladem pro kapitolu o intepretaci jeho skladeb a možné vysvětlení některého značení.

Hlavním cílem mé práce byl popis a charakteristika skladeb pro kytarové duo. U každé z nich jsem uvedla, zda existuje originální rukopis a zmiňuji rovněž skladby, které nebyly doposud vydány. Blíže jsem se věnovala kytarám, na které Mertz hrál, a také jsem popsala jejich stavbu, případně jejich výrobce. Našla jsem také některé alternativy, jak připodobnit zvuk a charakter daného nástroje na dnešní moderní kytaru.

Porovnála jsem čtyři nahrávky skladby *Unruhe*, které interpretovala významná kytarová dua. Podle mého názoru bych jako nejvyrovnanější nahrávku ve všech aspektech označila tu od kytarového dua Maccari–Pugliese, a to především díky vystižení celého charakteru skladby, dobře zvoleného tempa a volbě dobových nástrojů. Díky hlubšímu prozkoumání Mertzovy tvorby jsem získala nové informace, které využiji nejen při koncertní, ale také pedagogické činnosti.

Seznam použitých pramenů a literatury

Odborná literatura:

- STEMPNIK, Astrid. *Caspar Joseph Mertz: Leben und Werk des letzten Gitarristen im österreichischen Biedermeier: Eine Studie über den Niedergang der Gitarre in Wien um 1850*. Frankfurt am Main: Verlag Peter Lang, 1990. ISBN 3-631-41801-9.
- KRAJČO, Martin. *Hudba pre gitaru v Bratislave v prvej polovici 19. storočia, s dôrazom na osobnosť J. K. Mertza*. Bratislava, 2007. Dizertačná práca. Vysoká škola múzických umení v Bratislave. Vedoucí práce prof. Jozef Zsapka.
- WYNBERG, Simon. *Johann Kaspar Mertz: Guitar Works*. Heidelberg: Chanterelle Verlag, 1985. ISBN 3-89044-014-2.

Prameny:

- *Music for Classical Guitar: Nänien Trauerlieder* [online]. 2017 [cit. 2023-04-16]. Dostupné z: <http://guitarmusic.info/music/28007>
- WADE, Graham. *Naxos: About This Recording* [online]. [cit. 2023-04-16]. Dostupné z: <https://www.naxos.com/MainSite/BlurbsReviews/?itemcode=8.573055&catnum=573055&filetype=AboutThisRecording&language=English>
- Hugenoti (opera). In: *Wikipedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001 [cit. 2023-04-16]. Dostupné z: [https://cs.wikipedia.org/wiki/Hugenoti_\(opera\)](https://cs.wikipedia.org/wiki/Hugenoti_(opera))
- Johan Kaspar Mertz. In: *Wikipedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001 [cit. 2023-04-16]. Dostupné z: https://en.wikipedia.org/wiki/Johann_Kaspar_Mertz
- Nešpory. In: *Wikipedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001 [cit. 2023-04-16]. Dostupné z: <https://cs.wikipedia.org/wiki/Nešpory>

- VYHNÁNEK, Jan. Joseph Kaspar Mertz bratislavský samouk? *Časopis Hudobný život* 05/2015[online]. 11. 05. 2020 [cit. 2023-04-16]. Dostupné z: <https://hc.sk/hudobny-zivot/clanok/historia/790-joseph-kaspar-mertz>
- *Kaspar Joseph Mertz (J. K. Mertz)* [online]. [cit. 2023-04-16]. Dostupné z: <https://www.jkmertz.com/sk/kaspar-joseph-mertz-j-k-mertz>
- *Music for Classical Guitar: Nänien Trauerlieder* [online]. 2017 [cit. 2023-04-16]. Dostupné z: <http://guitarmusic.info/music/28007>
- *19th century Romantic Terz Guitar – Stauffer style* [online]. [cit. 2023-04-16]. Dostupné z: <https://reverb.com/ca/item/63617244-19th-century-romantic-terz-guitar-stauffer-style>
- Unruhe: Duo Sonare. *YouTube* [online]. 29.6.2017 [cit. 2023-04-23]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=DjMCz-JgOxs>
- Duo Maccari Pugliese play Unruhe by Johann Kaspar Mertz: Paolo Pugliese. *YouTube* [online]. 1.4.2019 [cit. 2023-04-23]. Dostupné z: https://www.youtube.com/watch?v=GNKwFD_0ZHM
- Bardenklänge, Op. 13 (version for 2 guitars) (excerpts): Unruhe (Restlessness): Johannes Moller. *YouTube* [online]. 24.3.2020 [cit. 2023-04-23]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=Cd4A-EgYHH0>
- Bardenklänge, Op. 13: Unruhe (Restlessness): Amadeus Guitar Duo. *YouTube* [online]. 30.5.2015 [cit. 2023-04-23]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=CJELs8Ro10A>

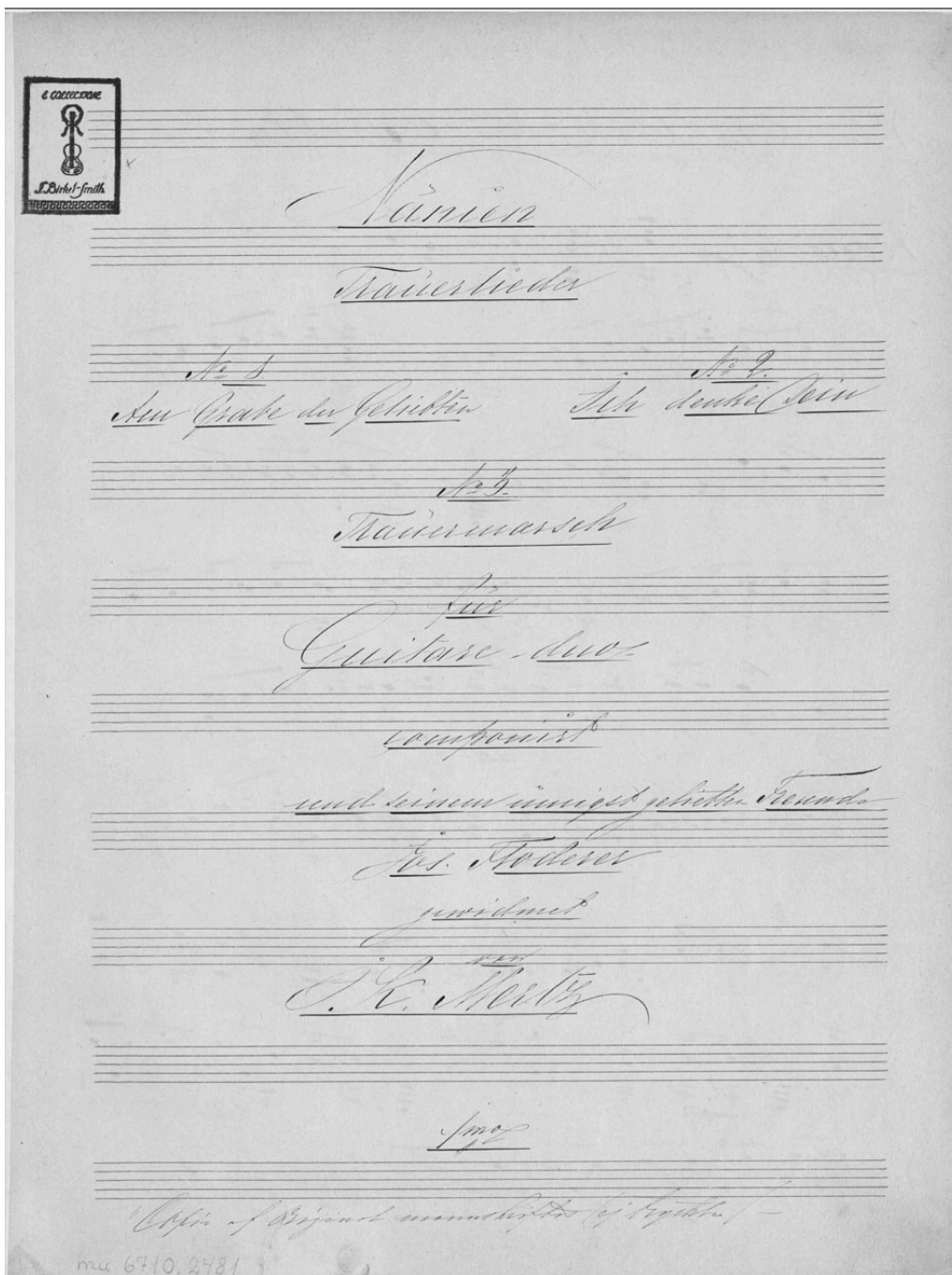
Příloha č. 1

Portrét J. K. Mertze⁴⁴

⁴⁴ STEMPNIK, Astrid. *Caspar Joseph Mertz: Leben und Werk des letzten Gitarristen im österreichischen Biedermeier: Eine Studie über den Niedergang der Gitarre in Wien um 1850*. Frankfurt am Main: Verlag Peter Lang, 1990. ISBN 3-631-41801-9.

Příloha č. 2

Věnování Jos. Flodererovi⁴⁵

⁴⁵Music for Classical Guitar: Närien Trauerlieder [online]. 2017 [cit. 2023-04-16]. Dostupné z: <http://guitarmusic.info/music/28007>

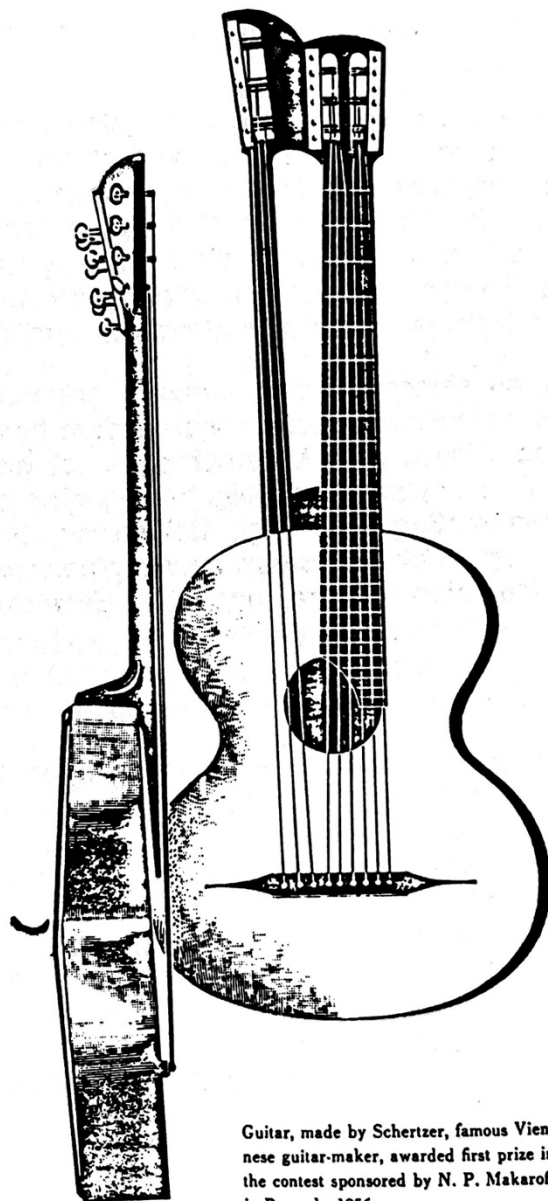
Příloha č. 3

Terciová kytara 19. století – podle Stauffera⁴⁶

⁴⁶19th century Romantic Terz Guitar – Stauffer style [online]. [cit. 2023-04-16]. Dostupné z: <https://reverb.com/ca/item/63617244-19th-century-romantic-terz-guitar-stauffer-style>

Příloha č. 4

Guitar, made by Schertzer, famous Viennese guitar-maker, awarded first prize in the contest sponsored by N. P. Makaroff in Brussels, 1856.

Drawing by Antonio Petruccelli

Kytara vyrobená J. G. Scherzerem⁴⁷

⁴⁷ STEMPNIK, Astrid. *Caspar Joseph Mertz: Leben und Werk des letzten Gitarristen im österreichischen Biedermeier: Eine Studie über den Niedergang der Gitarre in Wien um 1850*. Frankfurt am Main: Verlag Peter Lang, 1990. ISBN 3-631-41801-9.